

<https://doi.org/10.15407/rksu.41.191>
УДК 930.25-028.27(4):[94:329.7](477)

Олена Григоревська, докторка наук із соціальних комунікацій,
старша наукова співробітниця, професорка кафедри
інформаційних комунікацій факультету української філології,
культури і мистецтва, Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)
ORCID: 0000-0002-2099-0000
E-mail: o.hryhorevska@kubg.edu.ua

Юлія Половинчак, докторка наук із соціальних комунікацій,
старша наукова співробітниця, заступниця генерального директора
з наукової роботи, Національна бібліотека України
імені В.І. Вернадського (Київ, Україна)
ORCID: 0000-0003-4903-5434
E-mail: nub@nbuv.gov.ua

Володимир Удовик, доктор наук із соціальних комунікацій,
старший науковий співробітник, директор Фонду
Президентів України, Національна бібліотека України
імені В.І. Вернадського (Київ, Україна)
ORCID: 0000-0001-7749-8095
E-mail: udovyk@nbuv.gov.ua

ЦИФРОВІ КОЛЕКЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ УСТАНОВ ПАМ'ЯТІ ЯК ПЛАТФОРМИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ В ЕКЗИЛІ

Мета роботи. Дослідити представлення документів українського визвольного руху в екзилі в цифрових колекціях європейських установ пам'яті. **Методологія.** Застосовано системний та історико-культурний підходи. Використано комплекс методів соціогуманітарних досліджень: історіографічний метод; історико-культурний метод;

Цитування: Григоревська О., Половинчак Ю., Удовик В. Цифрові колекції європейських установ пам'яті як платформи представлення документів українського визвольного руху в екзилі. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2026. № 2 (41). С. 191—209. <https://doi.org/10.15407/rksu.41.191>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

типологічний та порівняльний методи; методи системного та контент-аналізу. Інтеграція методів гуманітарних наук та інформаційних технологій забезпечила дослідження технологій надання доступу й популяризації ресурсів та колекцій. **Наукова новизна.** Здійснено всебічний аналіз документованої спадщини українського визвольного руху в екзилі, що відклалася й досі зберігається у фондах установ пам'яті європейських держав та становить дослідницький і громадянський інтерес у період активізації інформаційних війн проти України та її культурної ідентичності. Систематизовано та уточнено склад документних комплексів української політичної еміграції у складі різноманітних європейських цифрових колекцій, які розширюють джерельну базу українознавчих досліджень та представлення української історії в європейському інформаційному просторі. **Висновки.** За результатами порівняння наявності у фондах європейських інституцій колекцій, що стосуються української історії, з рівнем оцифрування їх для національних проєктів та рівнем наступної репрезентації в наднаціональних цифрових агрегаторах обґрунтовано висновки про недостатність такої репрезентації для належного забезпечення українознавчих досліджень на сучасному етапі та реалізації українських політик культурної дипломатії, особливо в умовах війни. Наголошено на визначальній ролі саме українських установ для системного, повноцінного представлення документів українського визвольного руху в екзилі в цифрових колекціях європейських установ пам'яті.

Ключові слова: Архіви Європи, європейські цифрові колекції, національні цифрові бібліотеки, політична еміграція, український визвольний рух, Europeanana, Gallica, Polona, The British Library Digitised Collections, Deutsche Digitale Bibliothek, Belgica, Národní digitální knihovna.

Актуальність теми дослідження. Для української історії явище політичної еміграції, породжене головно поразками Визвольних змагань та відповідними хвилями переходу до діяльності поза межами Батьківщини, має непересічне значення з огляду на вплив на розвиток української вільної політичної думки в умовах підрадянського існування більшості територій, збереження політичної, культурної тяглості та громадянської традиції. Тут варто наголосити на доцільності виокремлення політичної еміграції як окремого специфічного явища, осібного від еміграції соціально-економічної, оскільки воно пов'язане з продовженням політичної та культурної боротьби поза межами Батьківщини.

Документи різного роду, створені в результаті такої діяльності, осіли в установах пам'яті країн, що приймали цих діячів. Цьому передувала цілеспрямована робота самих еміграційних центрів: багато хто з українських політичних емігрантів заснували архівно-музейно-бібліотечні осередки в місцях свого тимчасового політичного притулку, зокрема в Чехословаччині, Польщі, Франції, Австрії, Німеччині, «з метою збереження пам'яток національно-визвольної боротьби українського народу і національних архівів» [12] («празькі архіви» української еміграції, військові архіви в Тарнові тощо).

Втім, буремне ХХ століття не залишило шансів для прямого зв'язку «функціонування еміграційного центру — збереження українських колекцій, бібліотек чи архівів» — документи переміщувалися, часто неоднора-

зово: нацистами, радянцями, рішеннями країн-утримувачів. Очевидно, що ці процеси негативно відбилися на можливостях системного представлення та удоступнення цієї складової української історичної та культурної спадщини. Далися взнаки, як зазначає відома дослідниця української архівної спадщини М. Палієнко, брак матеріальних ресурсів та ефективної і сталої державної політики для підтримки української культурної спадщини за кордоном, її дослідження та популяризації українських наративів розвитку історії і культури, окрім спорадичних приватних проєктів чи громадських ініціатив [11, с. 11—12; 12].

Та, попри все, важлива частина української історії відклалася і досі зберігається у фондах установ пам'яті європейських держав і дослідницький та громадянський інтерес до цих документів, особливо на сучасному етапі, є цілком закономірним. Ці аспекти вповні усвідомлюються та наголошуються фахівцями установ пам'яті європейських країн, особливо в період активізації інформаційних війн проти України та її культурної ідентичності. Європейські дослідники відзначають, що маніпуляції інформацією та російська пропаганда в європейському інформаційному просторі впливають на сприйняття України, її культури в Європі, «створюючи стереотипи та упередження» [10]. Показовим у цьому контексті, до прикладу, є коментар, що супроводжує спеціальний проєкт «Геополітична історія України на 10 старих картах» у фондах і ресурсах Королівської бібліотеки Бельгії. Оцифровані карти представлені кураторським вступом: *«Ви губитеся в поточній (медійній) війні між Росією та Україною? Ми вибрали десять старих карт із нашої картографічної колекції, щоб проілюструвати геополітичну історію сучасної України. Вони дають уявлення про складне минуле регіону як прикордонної території [...] Запрошуємо вас критично поглянути на кожну карту. Карти ніколи не є нейтральними, тому вони можуть слугувати політичним цілям»*¹.

Обидва аспекти, що визначають важливість документів української політичної еміграції, — розширення джерельної бази українознавчих досліджень та представлення української історії в європейському інформаційному просторі — посилюються технологічними можливостями, пов'язаними з процесами цифровізації установ пам'яті та їхніх колекцій, а отже — удоступнення цих документів. Процеси створення національних цифрових бібліотек — Gallica (Національна бібліотека Франції, <https://gallica.bnf.fr>), Polona (Національна бібліотека Польщі, <https://polona.pl>), The British Library Digitised Collections (<https://www.bl.uk/collections/digitised-collections>), Deutsche Digitale Bibliothek (DDB, Німецька цифрова бібліотека, <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/>), Belgica (Королівська бібліотека

¹ Ukraine's geopolitical history in 10 old maps. *The Royal Library of Belgium*. URL: <https://www.kbr.be/en/ukraines-geopolitical-history-in-10-old-maps>

Бельгії, <https://belgica.kbr.be>), Národní digitální knihovna (NDK, Національна цифрова бібліотека Чеської Республіки, <https://ndk.cz>) та багато інших включно з українським національним проектом «Україніка» (Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського, <https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB>) стали визначальними для репрезентації національних проектів культурної та наукової спадщини на межі XX—XXI ст. Наступним етапом стали узагальнюючі проекти-агрегатори, найважливішим з яких для Європи є Europeana (<https://www.europeana.eu>) та портал «Архіви Європи», на особливостях яких ми зупинимося нижче.

Представленість документів та друків української еміграції у фондах національних установ пам'яті європейських держав дає підстави для з'ясування питання, яким чином і наскільки вповні вони репрезентовані у відповідних цифрових проектах. Тож пропонується стаття **має на меті** огляд і аналіз інформації про колекції в європейських цифрових проектах, що репрезентують систему документів українського визвольного руху в екзилі. Таким чином, предмет пропонованого дослідження знаходиться на перетині концептів «зарубіжна україніка» (зокрема того її сегмента, що стосується документів визвольного руху міжвоєнного періоду) та «цифрові проекти установ пам'яті».

Для визначення рівня дослідженості архівно-музейно-бібліотечних осередків української політичної еміграції міжвоєнного періоду використано історіографічний метод. Теоретичною основою дослідження є історико-культурний метод, який сприяв вивченню історичної динаміки цифровізації та репрезентації об'єктів культурної спадщини; типологічний та порівняльний методи — для вивчення та аналізу їх як сучасного соціокультурного явища. У дослідженні використано методи системного та контент-аналізу баз даних історико-культурної спадщини. Інтеграція методів гуманітарних наук та інформаційних технологій забезпечила дослідження технологій надання доступу та популяризації ресурсів і колекцій.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Питання формування національних цифрових колекцій у фаховій літературі висвітлені досить ґрунтовно в різних аспектах: з точки зору цифрової гуманітаристики розглядається робота з культурною спадщиною в цифровому форматі, нові цифрові медіа, створення цифрових бібліотек, архівів, баз даних культурної спадщини та колекцій [7]; напрацьовано загальні, теоретичні та методологічні роботи щодо культурної спадщини та її цифровізації, зокрема і в контексті динамічної взаємодії між технологіями збереження та популяризації культурних пам'яток [5; 24; 25]; досліджуються і порівнюються конкретні європейські цифрові проекти [6; 16; 26], висвітлюється, зокрема, і специфіка формування європейського цифрового агрегатора та української у ньому участі [14; 17; 23]. Вартими уваги в контексті досліджувано-

го питання є ґрунтовні розвідки, результати яких розкривають закордонні джерела з історії Визвольних змагань, що стає підґрунтям для вивчення рівня їх представленості в цифрових національних та наднаціональних проєктах [1; 3; 8; 9]. У методологічному аспекті важливою для цієї розвідки стала ґрунтовна праця української дослідниці М. Палієнко [11], якій належить усталена періодизація історії створення та діяльності українських архівних центрів за кордоном.

Виклад основного матеріалу. Основні документальні масиви, що потрапляють у поле наукової уваги з точки зору нашого дослідження, сформовані в період між двома світовими війнами (блок документів, що став результатом діяльності різноманітних організацій великої хвилі політичної еміграції, а також документів дипломатичних місій УНР та документів, вивезених з України внаслідок поразки Визвольних змагань). Ці документи відклались у фондах багатьох європейських установ пам'яті — по-перше, як ті, що були зібрані українськими емігрантськими організаціями, але стали складовою чеських, польських, французьких колекцій (зокрема і через переміщення та розпорошення фондів українських емігрантських установ). До прикладу, частини комплексу документальних, бібліотечних та музейних зібрань української еміграції, відомого під назвою «Празький український архів», або фондів однієї з найстаріших і найважливіших українських емігрантських інституцій у Західній Європі — Української бібліотеки імені Симона Петлюри в Парижі; комплексів українських фондів, сформованих завдяки діяльності еміграції, у польських установах: Оссолєніумі (Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Ossolineum) у Вроцлаві та Національній бібліотеці Польщі (Biblioteka Narodowa) у Варшаві тощо. По-друге — ті документи та видання, якими комплектувалися національні європейські установи пам'яті (як от франкомовна українська преса, інші українські друки, що видавались у країнах перебування, європейські видання і дослідження, що стосувались української еміграції).

Так, Слов'янська бібліотека у Празі, яка функціонує вже понад 100 років, на сьогодні є окремим підрозділом Національної бібліотеки Чеської Республіки. Український фонд Слов'янської бібліотеки наразі нараховує понад 70 тис. томів друкованих видань з-поміж більше ніж 750 тис. книжкового фонду цієї бібліотеки [18, с. 123]. У фондах бібліотеки зберігається низка цінних та рідкісних видань, зокрема перше видання «Чорної ради» П. Куліша [22]. Частина документів з колекції «Громадське та культурне життя української еміграції (1915—1947)» присвячена вшануванню пам'яті військового та політичного діяча української революції 1917—1920-х років С. Петлюри і містить історичні відомості про український визвольний рух. Співробітниця Слов'янської бібліотеки та дослідниця зарубіжної україніки А. Хлебінна звертає увагу на те, що джерела, які зберігає дана бібліотека, мають у своєму складі не лише історичні відомості, зразки пропагандистського

впливу на емігрантські кола та українське суспільство, а й «являють собою дотепні зразки антибільшовицької пропаганди», тобто виділяють мистецькі характерні риси емігрантських українських осередків [18, с. 123].

Саме як складові європейських колекцій ці документи української політичної еміграції або так чи інакше пов'язані з її діяльністю були оцифровані та представлені в національних цифрових проєктах, доповнюючи документи, що їх оцифровували українські фахівці та аматори.

Аналіз історіографії [2; 4; 11; 12; 13; 15], а також дослідження архітектури цифрових проєктів (Електронна бібліотека «Україніка», Електронна бібліотека «Diasporiana», Центр досліджень визвольного руху (ЦДВР), Європіана (Europeana) дозволяють запропонувати основні підходи до класифікації цих універсальних для кожної установи-утримувача документальних комплексів. Отже, *за видовими характеристиками* в межах колекцій, прямо чи опосередковано пов'язаних з українською тематикою, можна виокремити: екстеріорику (зарубіжні видання, що доповнюють національно-державну бібліографію), а також україніку архівну, рукописну, бібліографічну, археографічну (відповідні довідники та інформаційні системи), музейну тощо. *За типом медіа*: тексти (друковані, рукописні), ноти, зображення (фото, карти, плакати), відео, аудіо тощо.

З огляду на складність досліджуваних комплексів, що висвітлюють буквально всі аспекти життя української діаспори, є сенс систематизувати їхній вміст *за тематикою* — як документи та видання, що стосуються діяльності: державних органів та дипломатичних представництв українських державних утворень періоду Перших визвольних змагань; державних утворень в екзилі; українських військових формувань та військової еміграції і ветеранських організацій; українських політичних організацій різного спрямування; українських громадських організацій (наукових, освітніх, культурних тощо); українського релігійного життя; документи, що стосуються персоналій українських політичних, військових і культурних діячів; тексти політичного, просвітницького, культурного спрямування, створені діями еміграційного руху з метою представлення та популяризації української ідеї.

Отже, загалом цифрове представлення документів української політичної еміграції відбувається у двох напрямках. Його, по-перше, здійснюють українські ресурси, які безпосередньо займаються оцифруванням та збереженням спадщини української еміграції, до прикладу, електронна бібліотека «Diasporiana» (diasporiana.org.ua). Це, попри аматорський характер забезпечення проєкту, найбільша в Україні електронна бібліотека, що містить цифрові копії книг, брошур, журналів та газет, виданих представниками української еміграції та діаспори. Документи представляють історію Визвольних змагань, політичне життя та діяльність організацій діаспори. Наразі на вебпорталі «Diasporiana» представлено близько 23 тис. цифрових

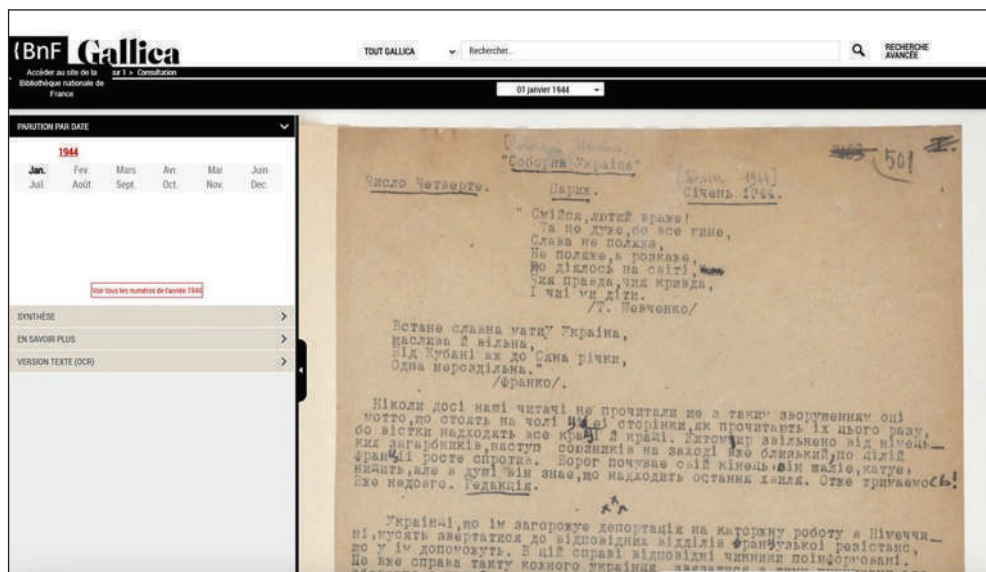
копій книг, брошур, журналів і газет, виданих у Німеччині, Австрії, Чехословаччині, Польщі, Швейцарії, Великій Британії, США, Канаді, Бразилії, Аргентині, Китаї, Австралії та інших країнах за понад 120 років.

Активно оцифровують та роблять доступними матеріали діаспори українські наукові й громадські інституції, зокрема — Центр досліджень визвольного руху (ЦДВР <https://cdvr.org.ua>) — незалежна наукова громадська організація, що вивчає різноманітні аспекти українського визвольного руху у XX ст., політику національної пам'яті та процеси подолання наслідків тоталітарного минулого у країнах колишнього СРСР, Центральної та Східної Європи та об'єднує професійних істориків, архівістів, громадських діячів, державних службовців. Хоча колекції ЦДВР дещо не збігаються з визначеними нами критеріями дослідження (знаходиться в Україні і основний фокус зосереджує на національному русі середини XX ст.), та все ж ця організація становить непересічний інтерес, оскільки працює і з іншими напрямками та періодами, має значний архів з документами, частина яких оцифрована і містить матеріали, що надійшли з-за кордону. Створений ЦДВР електронний архів Українського визвольного руху (avr.org.ua) представляє у вільному доступі та у високій якості понад 26 000 документів, систематизованих за напрямками та періодами. Досліджуваній нами темі відповідають розділи «Політична еміграція», «Міжвоєнний період», «Боротьба проти визвольного руху», «Персоналії» (доступна також загальна систематизація за тематичними збірками й установами-утримувачами документів).

З-поміж українських ресурсів окремо варто також згадати електронну бібліотеку «Україніка» — національний довідково-інформаційний та документальний ресурс архівних, рукописних і друкованих джерел. Деталізований пошук на сторінках ресурсу дозволяє виокремити рубрику «Діаспора» з підрубриками, присвяченими діячам, організаціям та установам діаспори.

Європейські цифрові проекти містять значні масиви інформації, пов'язаної з українською діаспорою в міжвоєнний період, як уже зазначалося, в першу чергу це проекти тих держав, де були найбільші осередки української еміграції.

Яскравим прикладом оцифрування європейських історико-культурних цінностей є онлайн-проект Національної бібліотеки Франції «Галліка» ([Gallica gallica.bnf.fr](http://Gallica.gallica.bnf.fr)), що зосереджує увагу на представленні оцифрованих друкованих матеріалів, рукописів, аудіовізуальних колекцій, які зберігаються в Національній бібліотеці Франції (Bibliothèque Nationale de France). «Галліка» містить понад 10 млн документів і вважається енциклопедичною бібліотекою, побудованою на основі вже наявних колекцій. Як електронна бібліотека відкритого доступу вона сама по собі вже є медіаресурсом, що містить колекції медіа, зокрема відео- та аудіодокументів. На момент проведення аналізу в онлайн-доступі було представлено 5,8 млн примірників

Іл. 1. Скриншот часопису «Соборна Україна» (січень 1944 року) на сайті проекту «Гал-ліка» (детальніше [5, с. 83])

періодичних видань, 1,8 млн зображень, 862 тис. книжок, 196 тис. карт, 186 тис. манускриптів та інших об'єктів різними мовами світу. У фондах Національної бібліотеки Франції та партнерів проекту є також частка влас- не української історії — наприклад, цифрова копія машинописного відбит- ку часопису «Соборна Україна» (число четверте, січень 1944 року), який відкривається уривками з віршів Т. Шевченка та І. Франка (Іл. 1).

Цей неперіодичний збірник виходив у Парижі, нам не вдалося знайти цифрові копії його випусків у найбільшій українській колекції періодики «Бібліотека» / «LIBRARIA» або ж у ресурсах цифрової бібліотеки історико- культурної спадщини НБУВ. Інший приклад — видання «Короткого нари- су історії України» М. Грушевського 1920 р.²

Polona (Національна бібліотека Польщі, <https://polona.pl>) має майже 4 мільйони публікацій, серед них — цікаві зразки українських документів і друків: збірник документів «Літопис української революції» українського військового діяча, історика Визвольних змагань, публіциста, підполковни- ка Армії УНР Олександра Доценка (бібліографічною рідкістю книга не є, вона репрезентована в різних цифрових проектах, проте додаткове удо- ступнення цих матеріалів для європейських читачів видається важливим); переклади польською поезій Тараса Шевченка, виконані впливовим діячем української еміграції, поетом і письменником Богданом Лепким; Статут

² Abrégé de l'histoire de l'Ukraine, par Michel Hruschewsky. URL: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k3728582/f4.item.zoom#> (accessed on November 09, 2025).

Української спілки воєнних інвалідів колишньої Армії УНР; випуски українських емігрантських часописів; мемуари діячів української еміграції та ін.

Deutsche Digitale Bibliothek (DDB, Німецька цифрова бібліотека <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de>) містить понад 25 млн цифрових об'єктів, і хоча в представленні української тематики досліджуваного періоду превалюють візуальні документи — фото українських міст, архітектурних пам'яток, оцифровані плакати, банкноти та марки періоду УНР та Української держави — проте наявні також і друки та документи, пов'язані з україно-німецькими взаєминами 1917—1918 рр.; німецькі переклади українських текстів цього періоду, наприклад, праць Михайла Грушевського; великий аудіоархів записів українських пісень і т. д.

На окрему увагу заслуговує чеський ресурс, що акумулює оцифровану пресу — Kramerius (<https://kramerius.nkp.cz>), портал доступу до оцифрованих періодичних видань та монографій, які перебувають у суспільному надбанні або мають відкритий доступ. Серед джерел — понад 1000 документів, що виходили в міжвоєнний період і мають стосунок до українського питання, серед них — значну частину становить емігрантський доробок.

Низка документів, які висвітлюють віхи історії визвольного руху, особливо його емігрантський період, і зберігалися в Українському музеї визвольної боротьби у Празі, а зараз, частково, у фондах Слов'янської бібліотеки Національної бібліотеки Чеської Республіки, представлена на порталі Національного музею Чеської Республіки Esbirky.cz, зокрема в рамках колекції «Публічне, культурне та громадське життя української еміграції (1915—1947)» та «Колекції мистецьких робіт української еміграції» [18, с. 127].

За пошуком «Україна» в цифрових колекціях portalу «Esbirky» знаходиться 2726 документів. Серед документів, переважно емігрантських ЗМІ, — карти українських і польських територій, фотоматеріали, є й цікаві ресурси для дослідників визвольного руху (близько 800 примірників), зокрема листівки українських партій та організацій (ОУН, Партія українських соціалістів-революціонерів, Союз Українських інвалідів та ін.), анонси культурно-просвітницьких заходів та ін.

Наступним після національних цифрових проєктів рівнем є цифрові агрегатори — наднаціональні інтегруючі проєкти, найважливішими з яких для Європи є «Європіана» та інтегрований із цією бібліотекою портал «Архіви Європи».

«Європіана» (<https://www.europeana.eu>) — інтернет-портал, який надає доступ до мільйонів оцифрованих в Європі документів — книг, періодики, зображень картин, фільмів, музейних предметів та архівних записів. Це один із ключових проєктів з оцифрування історико-культурної спадщини Європи, пов'язаний із загальними стратегіями розвитку цифрового суспільства, цифрової Європи та із завданнями збереження й популяризації європейської культурної спадщини в партнерстві з чисельними інституціями.

Організація і підтримка запуску Європейської цифрової бібліотеки Euroreana була здійснена під егідою The European Library (TEL) у травні 2005 р.

Метою створення Європейської цифрової бібліотеки було забезпечення доступу до оцифрованих об'єктів, що відображають різні аспекти європейської культури. Euroreana об'єднує в одну мережу та робить загальнодоступними цифрові ресурси бібліотек, архівів та музеїв європейських країн та, з використанням інформаційних технологій, надає можливості кожному долучитися до європейської колективної пам'яті. Наразі Euroreana представляє понад 60 млн цифрових об'єктів, що включають зображення (картини, малюнки, карти, фотографії, 3D-моделі музейних предметів), тексти (книги, газети, листи, щоденники та архівні документи), аудіо та відео. Свій вклад до Європейської цифрової бібліотеки зробили понад 2000 різних європейських установ, чії колекції дають змогу досліджувати історію та культуру Європи від найдавніших часів до наших днів [14, с. 241—242].

Одним з найбільших цифрових майданчиків європейських архівів є портал «Архіви Європи» (www.archivesportaleurope.net), який створений міжнародною командою фахівців з архівів та культурної спадщини й керується Фондом порталу «Архіви Європи». Цей портал представляє архівні документи (понад 280 мільйонів) з більше як 30 країн, понад 20 мовами (і п'ятьма різними алфавітами) та з широкого кола установ (близько 7000, з яких понад тисяча активно додають контент): національних, громадських, парафіяльних, університетських, корпоративних та приватних архівів. Ідея спільного архівного цифрового хабу зародилася ще у 2003 р. з проекту «Інтернет-портал для документів та архівів у Європі», який поступово розширювався і залучав більше країн та інституцій. У сучасному вигляді Архівний портал Європи запустився у 2015 р. Сьогодні він у стратегічному партнерстві з Європіаною дозволяє отримати доступ до багатьох документів шляхом застосування інтегрованих інформаційних ресурсів та накопичувати цифрові копії для збереження і більш ефективного застосування у промоції європейської культурної спадщини [19].

На порталі «Архіви Європи» представлено дві українські інституції: Державна архівна служба України та Центр досліджень визвольного руху. Саме остання у співпраці з Галузевим державним архівом СБУ на початку 2019 р. розпочала рух у напрямі спільного європейського інформаційного простору зі знаковим для України проектом — презентацією колекції «Тризуб — символ Української революції 1917—1921 рр.» [19]. Центр першим з українських установ, як більш гнучкий, аніж громіздкі державні структури, приєднався до Архівного порталу Європи з метою популяризації української історії становлення держави та відстоювання української ідентичності у світовому інформаційному просторі.

Офіційним представником України на порталі «Архіви Європи» виступає сьогодні Державна архівна служба України, репрезентована мере-

жею державних архівних установ. Нею виставлено на порталі Каталог унікальних документів Національного архівного фонду України з атрибуцією англійською мовою, а також 364 документи (станом на 1 жовтня 2025 р.), серед яких представлено в цифрових копіях низку документів періоду Визвольних змагань, зокрема: II Універсал Центральної Ради України (3 липня 1917 р.), Заповіт гетьмана Української Держави Павла Скоропадського (3 серпня 1918 р.), Універсал Директорії УНР про злуку Української Народної Республіки із Західноукраїнською Народною Республікою (22 січня 1919 р.), Закон про громадянство Української Народної Республіки (15 листопада 1921 р.) та ін. [25].

Окрім України, на порталі представлені архівні документи й матеріали (близько 9,5 тис. документів) з 18 країн Європи та Ізраїлю, а також ті, що надані міждержавними інституціями, пов'язаними з європейським парламентом. Зокрема, частина документів, присвячених висвітленню соціально-економічної та політичної ситуації в Україні періоду 1917—1921 рр., презентовані німецькими федеральними архівними установами (загалом згадку про Україну містять понад 4,6 тис. документів за період від початку ХХ ст.): наприклад, «Політичний, економічний та історичний розвиток України», Звіти про ситуацію в Одесі, Біографія гетьмана України Павла Скоропадського, Українська боротьба за свободу (від 10 січня 1922 р.), Становище в повстанських регіонах (від 15 листопада 1921 р.), Переклад звернення Товариства визволення України «Згадки про народне повстання» (від 12 січня 1922 р.), Переклад листівки до бійців Червоної Армії, червоних курсантів та червоних командирів від політичного комітету національної України (від 4 січня 1922 р.) тощо. На жаль, доступ до повних текстів документів здійснюється переважно через запит до архівних установ.

Ці дані підтверджують висновок про те, що Україна від початку роботи з інтегрованими інформаційними проектами Європи була зосереджена на представленні у світовому інформаційному просторі насамперед визначних історико-культурних пам'яток рукописної та книжкової спадщини і лише ближче до 20-х років ХХІ ст. архівні пам'ятки України було презентовано на європейських інформаційно-комунікаційних системах.

Водночас констатуємо помітну різницю між рівнем представленості українських документів у цифрових ресурсах різного рівня — європейських національних та в наднаціональних агрегаторах. Існує значний розрив між українськими документами установ пам'яті європейських країн, що оцифровані як складова національних колекцій, і представленістю цих документів на Європеані та Archives Portal Europe — національний рівень переведення в цифру досить високий, проте представлення вже в наднаціональних проектах істотно поступається як за чисельністю, так і за системністю. Порівняння української складової, зокрема еміграційної, в національних європейських цифрових проектах із представленістю цих документів у

Ил. 2. Розмінна марка УНР гривневої вартості (1921 р.) на сайті проекту Європіана

ні видання «France et Ukraine» (газета «Франція та Україна» видавалася в Парижі недовгий період на початку 1920 р. і фінансувалася Міністерством закордонних справ Української Народної Республіки [21]). Згадану вище спорадичність добре ілюструють результати пошуку на Європеані за прізвищами впливових діячів українських Визвольних змагань, а отже — еміграції міжвоєнного періоду. Так, згадки про Симона Петлюру на Європеані³ зустрічаємо в одиничних випадках, причому в першу чергу — у зв'язку з висвітленням його вбивства і наступного судового процесу над Самуїлом Шварцбардом, і лише одну — у зв'язку з іспанською колекцією грошових знаків і марок (Музей поштових колекцій Барселони), де представлені гривни і шаги періоду, як зазначається в описі, «Української Народної Республіки, незалежної держави, утвореної після падіння Російської імперії».

Так само пошук в Європеані за прізвищем Коновальця дає єдиний результат — оцифрований машинописний текст вірша на загибель діяча під назвою «Роттердамське вбивство» з пояснювальним підписом про «замах на Євгена Коновальця, лідера Організації українських націоналістів, агентом радянської служби безпеки НКВС у Роттердамі 23 травня 1938 року»⁴.

Павло Скоропадський згадується на ресурсі один раз у контексті фото, зробленого під час державного візиту українського гетьмана Павла Ско-

наднаціональних агрегаторах дозволяє зробити висновок про спорадичність представлення українських експонатів, особливо досліджуваного періоду. Власне, очевидно, що матеріали, які репрезентують українську тематику досліджуваного періоду, спливають у контексті проєктів, які цікаві державам-надавачам. Установи-контриб'ютори, роблячи внесок в Європіану та Archives Portal Europe, у першу чергу представляють національне культурне надбання, а український контекст виступає його складовою (Ил. 2).

Показовими тут можуть бути французькі зусилля, спрямовані на представлення цифрових копій пресових друків, і наявність в Європеані

³ 40 hrivnia Symon Petliura. *Discover Europe's digital cultural heritage*. URL: https://www.europeana.eu/en/item/2058206/10970_objects_H556587 (accessed on November 09, 2025).

⁴ De Rotterdamse Moord. *Europeana: Discover Europe's digital cultural heritage*. URL: https://www.europeana.eu/en/item/2021657/resource_document_museon_234982 (accessed on November 09, 2025).

ропадського (в описі помилково вказано — як «глави держави Української Народної Республіки») до Німеччини у вересні 1918 р.⁵

Для порівняння варто навести результати, які надає пошук по Європеані за запитом «Ukrainian liberation movement» — 1207 цифрових об'єктів, усі надаються та обслуговуються Центром досліджень визвольного руху. Центр представив на Архівному порталі Європи, інкорпорованому з Європеаною, документи та матеріали про 19 українських діячів, учасників визвольної боротьби за українську державність (генерал-хорунжий армії УНР Юрко Тютюнник, козак Дніпровської повстанської дивізії отамана Зеленого, перекладач доби «Розстріляного відродження» Григорій Косинка), поети та письменники «Розстріляного відродження» (письменник і поет Валер'ян Поліщук, письменник і перекладач Борис Антоненко-Давидович, драматург і театрознавець, автор брошури «Європа чи Росія — про шляхи розвитку сучасної літератури» Кість Буревій) та представники України, які постраждали від більшовицької влади (художник Іван Липківський, публіцист Євген Черняк, журналіст Євген Касьяненко) та інші.

Представлені документи висвітлюють переважно слідчі, карні справи та пов'язані з ними документи українських культурних, політичних, військових діячів, репресованих радянськими каральними органами наприкінці 1920-х — у 1930-х роках, та актуалізують маловідомі в інформаційному полі, зокрема в Європі, сторінки української боротьби за незалежність, що актуально й сьогодні — під час повномасштабного вторгнення і боротьби проти української культури та історії.

Наукова новизна. Здійснено всебічний аналіз документованої спадщини українського визвольного руху в екзилі, що відклалася й досі зберігається у фондах установ пам'яті європейських держав та становить дослідницький і громадянський інтерес у період активізації інформаційних війн проти України та її культурної ідентичності. Систематизовано та уточнено склад документних комплексів української політичної еміграції у складі різноманітних європейських цифрових колекцій, які розширюють джерельну базу українознавчих досліджень та представлення української історії в європейському інформаційному просторі.

Отже, можна зробити **висновок**, що системне, повноцінне представлення документів українського визвольного руху в екзилі в цифрових колекціях європейських установ пам'яті, особливо — наднаціональних агрегаторів — уможливлене наразі діяльністю саме українських установ. Наявність у фондах європейських інституцій багатих і цінних з історичної точки зору колекцій, що стосуються української історії, не репрезентована поки на тому рівні, якого потребує забезпечення українознавчих досліджень на сучасному етапі.

⁵ Dachbodenschätze, Ukraine, Berlin, Kaiser, Richthofen. *Europeana: Discover Europe's digital cultural heritage*. URL: <https://www.europeana.eu/en/search?query=hetman%20Pavlo%20Skoropadskyj&view=list&page=1> (accessed on November 09, 2025).

При цьому слід наголосити, що важливість представлення українського минулого в європейських колекціях зумовлюється кількома аспектами: по-перше, частина цих унікальних документів, що стала доступною для численних українських дослідників (а також і громадськості) лише після падіння СРСР, доповнює українську політичну історію ХХ ст. принциповими деталями, дозволяє створити панорамну картину позарадянського українського життя і боротьби, які мали хоча й малопомітне для більшості радянських українців, але принципове значення. По-друге, документи з української політичної історії, що засвідчують тривалий і тяглий спротив радянській тоталітарній системі і при цьому є складовою саме європейської пам'яті, є особливо цінними для просування ідеї про «невипадковість» української державності, відновленої в 1991 р., її генетичний зв'язок з боротьбою кількох поколінь упродовж століття. З огляду на це, документована спадщина українського визвольного руху в екзилі, що відкладалася й досі зберігається у фондах установ пам'яті європейських держав, і особливо її представлення в європейському інформаційному просторі становить дослідницький та громадянський інтерес у період активізації інформаційних війн проти України та її культурної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко В.М. Періодика української військової еміграції в Європі як джерело вивчення історії національних збройних формувань (1914—1939 рр.) : дис ... канд. іст. Черкаси, 2006.
2. Антонюк Т.Д., Дубровіна Л.А. УКРАЇНІКА. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Ukrainika>
3. Блавацький С. Українська франкомовна періодика Європи доби національно-визвольних змагань: ідентифікація, систематизація, класифікація // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2013. Вип. 3 (21). С. 88—119.
4. Вощенко О.І. Оприлюднення матеріалів спецфондів у форматі електронних колекцій (на прикладі розробки е-колекції «Репресована література» в е-бібліотеці «Україніка» Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2022. Вип. 28. С. 421—436. <https://doi.org/10.15407/rksu.28.421>.
5. Григоревська О.В. Медіакультура у вимірах цифрових бібліотечних, архівних та музейних проєктів європейських країн // Медіазнавчі студії в євроінтеграційному дискурсі України. Київ : ДП «Експрес-об'ява», 2022. С. 73—102.
6. Григоревська О. Дослідницька діяльність Королівської бібліотеки Бельгії: проєкти, партнерство, цифрова гуманітаристика // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2023. Вип. 68. С. 69—82. <https://doi.org/10.15407/pr.68.069>
7. Дубровіна Л.А. Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в бібліотеках України // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 25. С. 290—309. <https://doi.org/10.15407/rksu.25.290>
8. Кужільна О.О. Ідея української державності в науковій та суспільно-політичній діяльності Товариства «Музей визвольної боротьби України в Празі» (1925—1948 рр.) : дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2016.

9. Кулеша Н. «Ukrainische Korrespondenz» (Відень, 1917—1918) про Українську революцію: джерела інформації і специфіка контенту // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2020. Вип. 10 (28). С. 146—164. [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-10](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-10)
10. Опанащук П.В. Механізми здійснення міжкультурного діалогу між Україною та ЄС // Інвестиції: Практика та досвід. 2025. № 9. С. 241—245. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.9.241>
11. Палієнко М.Г. Архівна спадщина української еміграції: основні етапи формування // Архіви України. 2011. № 6. С. 10—20.
12. Палієнко М. Полоніка та україніка в історичній ретроспективі й сучасному науковому, архівному і культурному дискурсах // Архіви України. 2025. № 2. С. 29—57. <https://doi.org/10.47315/archives2025.343.029>
13. Патрушева Т.О. Зарубіжна україніка у фондах Наукової бібліотеки НаУКМА // Наукові записки НаУКМА. 1999. Т. 9, ч. 1 : Спеціальний випуск. С. 59—62. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9168000f-0eac-4fe4-9063-0635715fc4aa/content>
14. Половинчак Ю.М. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського на шляху інтеграції в Єдиний європейський інформаційний простір // Рукописна та книжкова спадщина України. 2012. Вип. 15. С. 238—245. URL: http://rksu.nbuv.gov.ua/doc/rks_2012_15_17
15. Попик В.І. Біографіка у виданнях наукових і культурних осередків західної української діаспори // Рукописна та книжкова спадщина України. 2021. Вип. 27. С. 166—180. <https://doi.org/10.15407/rksu.27.166>
16. Рибачок О. Стратегії провідних країн світу у створенні національного цифрового ресурсу документальної спадщини // Студії з архівної справи та документознавства. 2017. Т. 24—25. С. 58—64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2017_24-25_4
17. Рибачок О. Європейська цифрова бібліотека (Європіана): створення та пріоритети розвитку (2000—2020) // Бібліотечний вісник. 2017. № 2. С. 8—16. URL: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2017_2_4
18. Хлебін А. Український музей в Празі онлайн // Архіви України. 2022. № 2 (331). С. 118—132. <https://doi.org/10.47315/archives2022.331.118>
19. Хромов А. Портал «Архіви Європи» та репрезентація України в європейському просторі оцифрованого культурного надбання // Архіви України. 2020. № 2 (323). С. 10. <https://doi.org/10.47315/archives2020.323.007>
20. Хромов А., Лашко О. Українські архіви в єдиному європейському просторі: представлення унікальних документів Національного архівного фонду на Архівному порталі Європи // Архіви України. 2025. № 2. С. 7—10. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/issue/view/363/406>
21. Шкабура Я.І. Просування національних інтересів на сторінках української емігрантської преси у Франції у період Перших визвольних змагань 1917—1921 рр. (на прикладі щотижневика «France et Ukraine») // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. 2024. Вип. 38. С. 17—24. <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2024-38-02>
22. Юр'єва Д. Українські сліди у Празі: емігрантські архіви Слов'янської бібліотеки та перше видання «Чорної ради» Куліша // Polskie Radio S.A. Українська Служба—Наука. URL: <https://surl.li/hftwuq>

23. Kenny E. (2014). Europeana: Cultural Heritage in the Digital Age. *Migrating Heritage: Experiences of Cultural Networks and Cultural Dialogue in Europe* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315595283>, 85–94.
24. Melnyk R., Volkova G., Hvozdetzka M., Bashmanivskyi O., Perederii I. (2025). Digital Transformation of Cultural Heritage: Prospects and Threats. *International Journal on Culture, History, and Religion*, 7(SI1), 1143–1168. <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iSI1.381>
25. Siliutina I., Tytar O., Barbash M., Petrenko N., Yepyk L. (2024). Cultural preservation and digital heritage: challenges and opportunities. *Amazonia Investiga*, 13 (75), 262–273. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.75.03.22>
26. Gorbul T., Rusakov S. (2022). Cultural heritage in the context of digital transformation practices: experience of Ukraine and the Baltic states. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8 (4), 58–69. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-4-58-69>

Отримано 12 лютого 2025 р.

REFERENCES

1. Andriienko V.M. Periodyka ukrainskoi viiskovoi emihratsii v Yevropi yak dzherelo vyvchennia istorii natsionalnykh zbroinykh formuvan (1914—1939) [Periodicals of Ukrainian military emigration in Europe as a source for studying the history of national armed formations (1914—1939)] (Candidate's thesis). Cherkasy, 2006. [In Ukrainian].
2. Antoniuk T.D., Dubrovina L.A. UKRAINIKA [UKRAINICS]. Retrieved from: <http://www.history.org.ua/?termin=Ukrainika> [In Ukrainian].
3. Blavatskyi S. Ukrainska frankomovna periodyka Yevropy doby natsionalno-vyzvolnykh zmahan: identyfikatsiia, systematyzatsiia, klasyfikatsiia [Ukrainian French-language periodicals of Europe during the national liberation struggles: identification, systematization, classification]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva* [Proceedings of Research and Scientific Institute for Periodicals]. 2013. No. 3(21), pp. 88—119. [In Ukrainian].
4. Voshchenko O.I. Opyriudnennia materialiv spetsfondiv u formati elektronnykh kolektsii (na prykladi rozrobky e-kolektsii «Represovana literatura» v e-bibliotetsi «Ukrainika» Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho) [Publication of materials of special funds in the format of electronic collections (on the example of the development of the e-collection “Repressed Literature” in the e-library “Ukrainics” of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine)]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy* [Manuscript and Book Heritage of Ukraine]. 2022. Iss. 28, pp. 421—436. <https://doi.org/10.15407/rksu.28.421> [In Ukrainian].
5. Hryhorevska O.V. Mediakultura u vymirakh tsyfrovnykh biblioteknykh, arkhivnykh ta muzeinykh proektiv yevropeiskykh krain [Media culture in the dimensions of digital library, archive and museum projects of European countries]. *Mediashchyni studii v yevrointegratsiinomu dyskursi Ukrainy* [Media studies in the European integration discourse of Ukraine]. Kyiv, 2022. Pp. 73—102. [In Ukrainian].
6. Hryhorevska O. Doslidnytska diialnist Korolivskoi biblioteky Belhii: proiekty, partnerstvo, tsyfrova humanitarystyka [Research activities of the Royal Library of Belgium: projects, partnership, digital humanities]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho* [Scientific works of V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. 2023. No. 68, pp. 69—82. <https://doi.org/10.15407/np.68.069> [In Ukrainian].
7. Dubrovina L.A. Tsyfrova humanitarystyka ta bazy danykh dokumentalnoi kulturnoi spadshchyny v bibliotekakh Ukrainy [Digital Humanities and Databases of Documentary Cultural Heritage in Libraries of Ukraine]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy*

- [Manuscript and Book Heritage of Ukraine]. 2020. No. 25, pp. 290—309. <https://doi.org/10.15407/rksu.25.290> [In Ukrainian].
8. Kuzhilna O.O. *Ideia ukraïnskoi derzhavnosti v naukovi ta suspilno-politychnii diïalnosti Tovarystva «Muzei vyzvolnoi borotby Ukrainy v Prazi» (1925—1948)* [The Idea of Ukrainian Statehood in the Scientific and Socio-Political Activities of the Society “Museum of the Liberation Struggle of Ukraine in Prague” (1925—1948)] (Candidate’s thesis). Kyiv, 2016. [In Ukrainian].
 9. Kulesha N. “Ukrainische Korrespondenz” (Viden, 1917—1918) pro Ukraïnsku revoliutsiiu: dzherela informatsii i spetsyfika kontentu [“Ukrainische Korrespondenz” (Vienna, 1917—1918) on the Ukrainian Revolution: Sources of Information and Specifics of Content]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva* [Proceedings of Research and Scientific Institute for Periodicals]. 2020. No. 10(28), pp. 146—164. [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-10](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-10) [In Ukrainian].
 10. Opanashchuk P.V. *Mekhanizmy zdiïsnennia mizhkulturnoho dialohu mizh Ukraïnoi ta YeS* [Mechanisms for Implementing Intercultural Dialogue between Ukraine and the EU]. *Investytzii: Praktyka ta dosvid* [Investments: Practice and Experience]. 2025. No. 9, pp. 241—245. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.9.241> [In Ukrainian].
 11. Paliienko M.H. *Arkhivna spadshchyna ukraïnskoi emihratsii: osnovni etapy formuvannia* [Archival heritage of Ukrainian emigration: main stages of formation]. *Arkhivy Ukrainy* [Archives of Ukraine]. 2011. No. 6, pp. 10—20. [In Ukrainian].
 12. Paliienko M. *Polonika ta ukraïnika v istorychnii retrospektyvi y suchasnomu naukovomu, arkhivnomu i kulturnomu dyskursakh* [Polish and Ukrainian studies in historical retrospective and modern scientific, archival and cultural discourses]. *Arkhivy Ukrainy* [Archives of Ukraine]. 2025. No. 2, pp. 29—57. <https://doi.org/10.47315/archives2025.343.029> [In Ukrainian].
 13. Patrusheva T.O. *Zarubizhna ukraïnika u fondakh Naukovoï biblioteki NaUKMA* [Foreign Ukrainian studies in the collections of the Scientific Library of NaUKMA]. *Naukovi zapysky NaUKMA* [NaUKMA Research Papers]. 1999. Vol. 9, part 1: Special issue. Pp. 59—62. Retrieved from: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9168000f-0eac-4fe4-9063-0635715fc4aa/content> [In Ukrainian].
 14. Polovynchak Yu.M. *Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho na shliakhu intehratsii v Yedyni yevropeïskyi informatsiïnyi prostir* [V.I. Vernadsky National Library of Ukraine on the path of integration into the Single European Information Space]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy* [Manuscript and Book Heritage of Ukraine]. 2012. No. 15, pp. 238—245. Retrieved from: http://rksu.nbu.gov.ua/doc/rks_2012_15_17 [In Ukrainian].
 15. Popyk V.I. *Biohrafika u vydanniakh naukovykh i kulturnykh osередkiv zakhidnoi ukraïnskoi diaspory* [Biographies in publications of scientific and cultural centers of the Western Ukrainian diaspora]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy* [Manuscript and Book Heritage of Ukraine]. 2021. No. 27, pp. 166—180. <https://doi.org/10.15407/rksu.27.166> [In Ukrainian].
 16. Rybachok O. *Stratehii providnykh krain svitu u stvorenni natsionalnoho tsyfrovoho resursu dokumentalnoi spadshchyny* [Strategies of leading countries in the world in creating a national digital resource of documentary heritage Studies in Archival and Document Studies]. *Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva* [Archival and document studies]. 2017. Vol. 24—25, pp. 58—64. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2017_24-25_4 [In Ukrainian].

17. Rybachok O. Yevropeiska tsyfrova biblioteka (Yevropiana): stvorennia ta priorytety rozvytku (2000—2020) [European Digital Library (Europeana): Creation and Development Priorities (2000—2020)]. *Bibliotechnyi visnyk* [Library Bulletin]. 2017. No. 2, pp. 8—16. Retrieved from: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2017_2_4 [In Ukrainian].
18. Khliebina A. Ukrainskyi muzei v Prazi online [Ukrainian Museum in Prague Online]. *Arkhivy Ukrainy* [Archives of Ukraine]. 2022. No. 2(331), pp. 118—132. <https://doi.org/10.47315/archives2022.331.118> [In Ukrainian].
19. Khromov A. Portal “Arkhivy Yevropy” ta reprezentatsiia Ukrainy v yevropeiskomu prostori otsyfrovanooho kulturnoho nadbannia [Portal “Archives of Europe” and Representation of Ukraine in the European Space of Digitized Cultural Heritage]. *Arkhivy Ukrainy* [Archives of Ukraine]. 2020. No. 2(323), p. 10. <https://doi.org/10.47315/archives2020.323.007> [In Ukrainian].
20. Khromov A., Lashko O. Ukrainski arkhivy v yedynomu yevropeiskomu prostori: predstavlennia unikalnykh dokumentiv Natsionalnoho arkhivnoho fondu na Arkhivnomu portali Yevropy [Ukrainian Archives in a Single European Space: Presentation of Unique Documents of the National Archival Fund on the Archive Portal of Europe]. *Arkhivy Ukrainy* [Archives of Ukraine]. 2025. No. 2, pp. 7—10. Retrieved from: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/issue/view/363/406> [In Ukrainian].
21. Shkabura Ya.I. Prosvuvannia natsionalnykh interesiv na storinkakh ukrainskoi emihrant-skoi presy u Frantsii u period Pershykh vyzvolnykh zmahan 1917—1921 rr. (na prykladi shchotyzhnevyya “France et Ukraine”) [Promotion of National Interests on the Pages of the Ukrainian Emigrant Press in France during the First Liberation Struggles of 1917—1921 (on the Example of the Weekly “France et Ukraine”)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Serii: Istorii Ukrainy. Ukrainoznavstvo: istorychni ta filosofski nauky* [V.N. Karazin Kharkiv National University Bulletin. Series: History of Ukraine. Ukrainian Studies: Historical and Philosophical Sciences]. 2024. No. 38, pp. 17—24. <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2024-38-02> [In Ukrainian].
22. Yurieva D. Ukrainski slidy u Prazi: emihrantski arkhivy Slovianskoi biblioteki ta pershe vydannia «Chornoi rady» Kulisha [Ukrainian Traces in Prague: Emigrant Archives of the Slavic Library and the First Edition of Kulish’s “Black Council”]. *Polskie Radio S.A. Ukrainska Sluzhba—Nauka*. Retrieved from: <https://surl.li/hftwuq> [In Ukrainian].
23. Kenny E. (2014). Europeana: Cultural Heritage in the Digital Age. *Migrating Heritage: Experiences of Cultural Networks and Cultural Dialogue in Europe* (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315595283_85-94
24. Melnyk R., Volkova G., Hvozdetka M., Bashmanivskiy O., Perederii I. (2025). Digital Transformation of Cultural Heritage: Prospects and Threats. *International Journal on Culture, History, and Religion*, 7(SI1), 1143—1168. <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iSI1.381>
25. Siliutina I., Tytar O., Barbash M., Petrenko N., Yepyk L. (2024). Cultural preservation and digital heritage: challenges and opportunities. *Amazonia Investiga*, 13 (75), 262—273. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.75.03.22>
26. Gorbul T., Rusakov S. (2022). Cultural heritage in the context of digital transformation practices: experience of Ukraine and the Baltic states. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8 (4), 58—69. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-4-58-69>

Received on February 12, 2025

Olena Hryhorevska

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0002-2099-0000

E-mail: o.hryhorevska@kubg.edu.ua

Yulia Polovynchak

V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0003-4903-5434

E-mail: nub@nbuv.gov.ua

Volodymyr Udovik

V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0001-7749-8095

E-mail: udovik@ukr.net

DIGITAL COLLECTIONS OF EUROPEAN MEMORY INSTITUTIONS
AS PLATFORMS FOR REPRESENTING DOCUMENTS
OF UKRAINIAN LIBERATION MOVEMENT IN EXILE

Purpose. This study explores the representation of Ukrainian liberation movement documents from the diaspora within the digital collections of European memory institutions. **Methodology.** The research employs systemic and socio-cultural approaches. A complex of multidisciplinary methods was used, including historiographical, historical-cultural, typological, and comparative analyses, alongside system and content analysis. The integration of humanities-based methods with information technology facilitated the study of access-providing technologies and the promotion of digital resources and collections. **Scientific novelty.** The study provides a comprehensive analysis of the documentary heritage of the Ukrainian liberation movement in exile, currently held in European memory institutions. This heritage holds significant research and civic value, particularly amidst the intensification of information warfare against Ukraine's cultural identity. The study systematizes and clarifies the composition of documentary complexes belonging to Ukrainian political emigrants within various European digital collections, thereby expanding the source base for Ukrainian studies and enhancing the visibility of Ukrainian history in the European information space. **Conclusions.** By comparing the availability of Ukrainian-related collections in European archives with their level of digitization for national projects and subsequent representation in supranational digital aggregators, the author substantiates that current representation is insufficient. This lack of visibility hinders the progress of Ukrainian studies and the effective implementation of cultural diplomacy, especially under wartime conditions. The study emphasizes the critical role of Ukrainian institutions in ensuring the systematic and comprehensive presentation of Ukrainian liberation movement documents within European digital heritage frameworks.

Key words: European archives, European digital collections, national digital libraries, political emigration, Ukrainian liberation movement, Europeana, Gallica, Polona, The British Library Digitised Collections, Deutsche Digitale Bibliothek, Belgica, Národní digitální knihovna.